

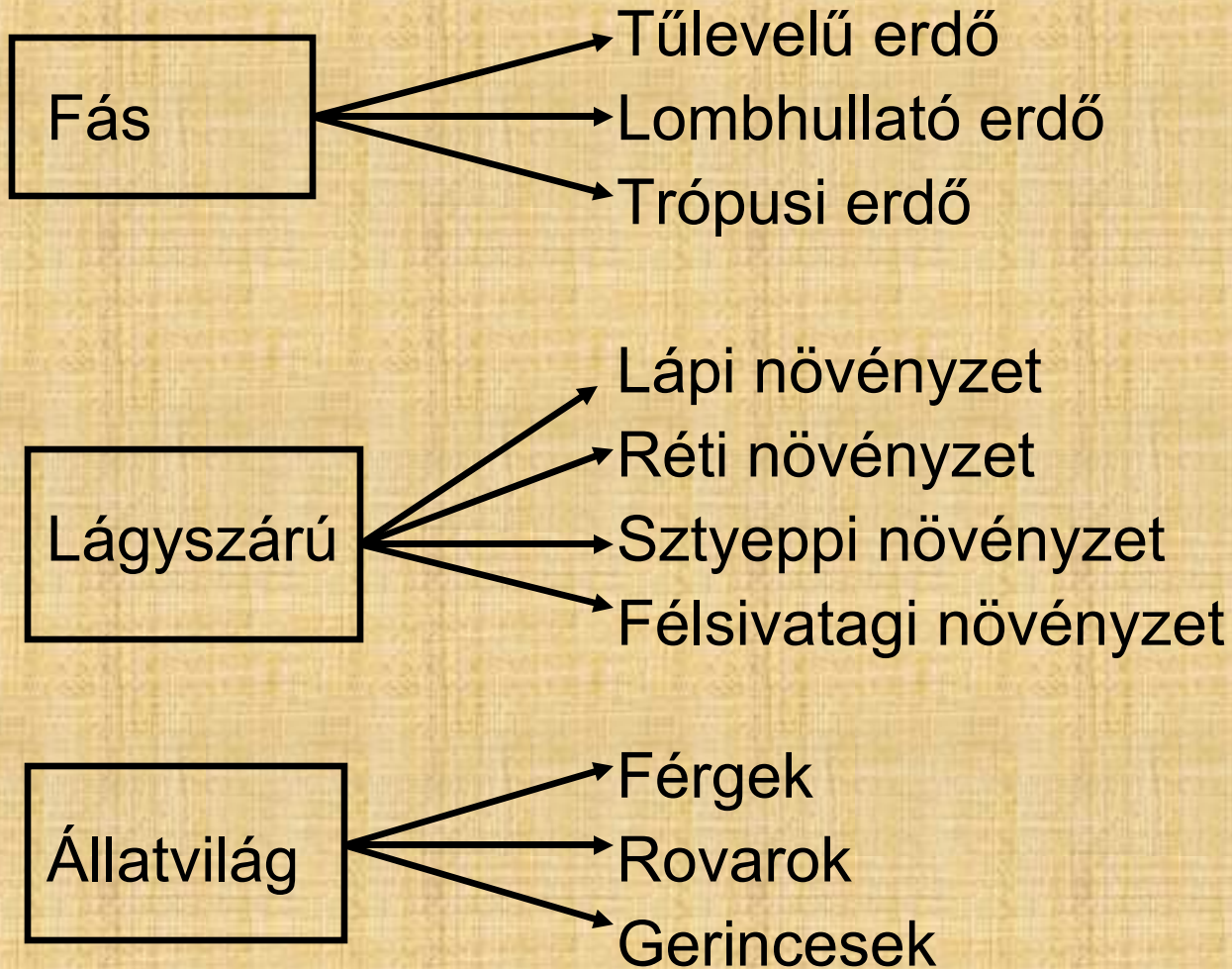
4. TALAJKÉPZŐ TÉNYEZŐK

Dr. Varga Csaba

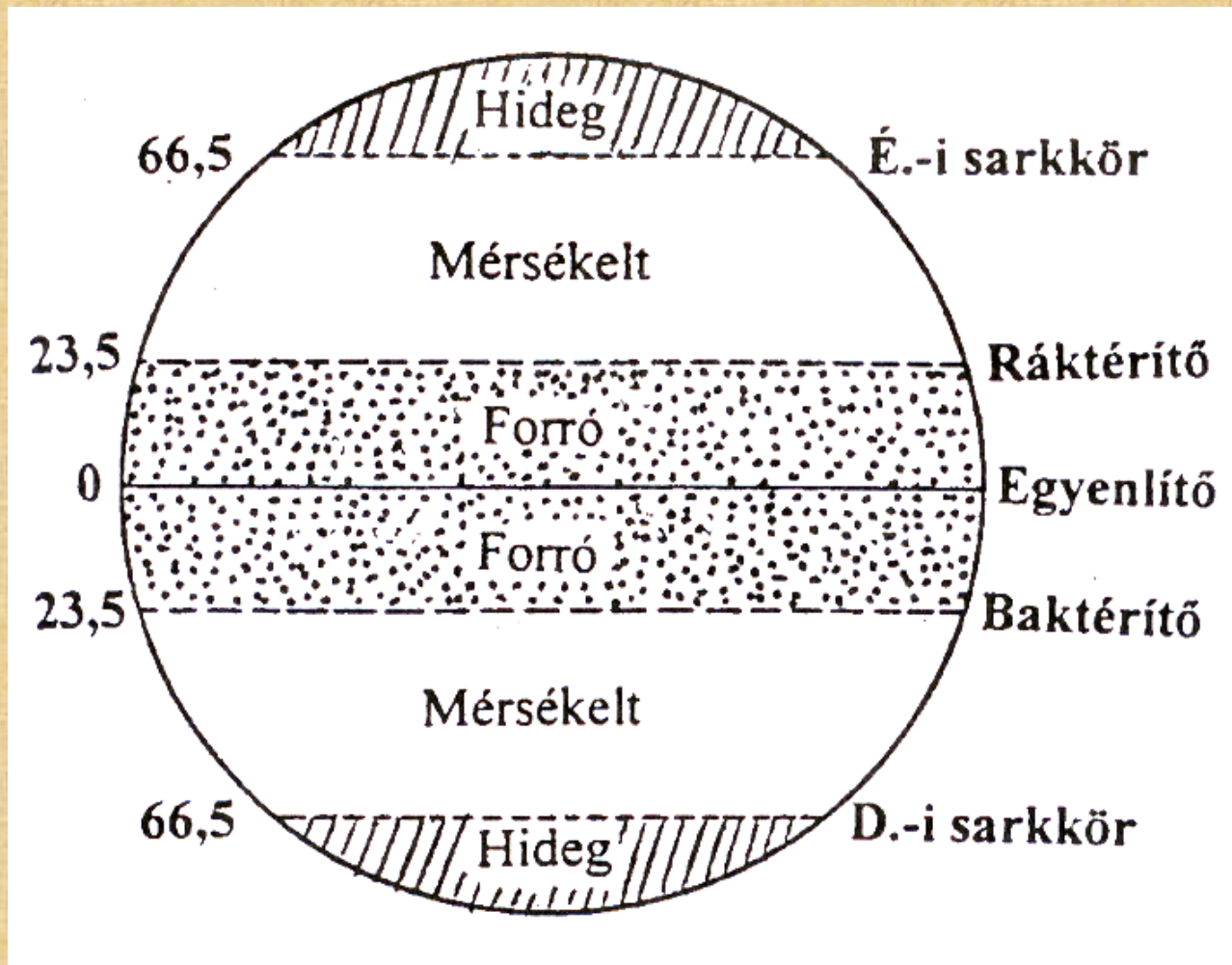
Talajképző tényezők

1. Növényzet, állatvilág
- 2.
3. Éghajlat
- 4.
5. Domborzat
- 6.
7. Talajképző kőzet
- 8.
9. Talaj kora
- 10.
11. Emberi tevékenység

1. Természetes növényzet és állatvilág

2. Szoláris éghajlati beosztás

Klímaövek és klímátípusok I.

- **Egyenlítői klímaöv és klímátípusok:** (0-10. szélességi fokok között)
Egyenletesen forró (havi átlag: 24-28°C, csapadékos (2000-5000 mm/év)
Zonális növényzet: trópusi erdő (esőerdő), örökzöld fákkal
- **Trópusi klímaöv és klímátípusok:** (10-23. szélességi fokok között)
Nyári nedves, téli száraz évszak változik. Havi középhőmérséklet (>16°C;25°C), csapadék 800-2000 mm/év.
Zonális növényzet: monszum erdők (félig lombhullató és lombhullató fák), -Monszum: évszagos (nyári) tengeri szél

Klímaövek és klímátípusok II.

- **Szubtrópusi klímaöv: (a térítők mentén)**

- a, Száraz sivatagi és félsivatagi klíma

- Sivatag: magas hőmérséklet, csapadék < 200 mm/év, (zonális sivatagok). Jelentéktelen növényzet

- b, Nedves szubtrópusi klíma

- Trópusi, szubtrópusi hegyvidékeken alakul ki.

- Növényzet: babérlombú erdő és hegyi erdő.

- Szavannák: A sivatagok és trópusi erdők öve között.

- Növényzet: magasnövésű fű facsoportokkal

Klímaövek és klímátípusok III.

- **Mérsékelt klímaöv:** (30-60. szélességi fok között)
Nagy hőmérséklet ingadozás. A legmelegebb hónap középhőmérséklete $> 10^{\circ}\text{C}$.
 - a, Mérsékeltlen meleg (mediterrán) klímátípus
Enyhe csapadékos tél, forró nyár, zonális növényzet: örökzöld babérlombú erdők és cserjések.
 - b, Mérsékeltlen hűvös, száraz klímátípus
A kontinens belsejében. Hideg tél, meleg száraz nyár. Csapadék: 250-650 mm/év. Zonális növényzet: füves puszták
 - c, Mérsékeltlen hűvös, nedves klímátípus
Nem túl hideg tél, enyhe csapadékos nyár. Növényzet:
lombhullató erdők.
 - d, Mérsékeltlen hideg klíma (50-60 szélességi fok között)
Hideg tél, rövid nyár. Csapadék < 700 mm
Növényzet: tűlevelű erdő.

Klímaövek és klímátípusok IV.

- **Sarkvidéki (arktikus) klímátípus**

Hideg. Télen éjszaka van, nyáron nappal.

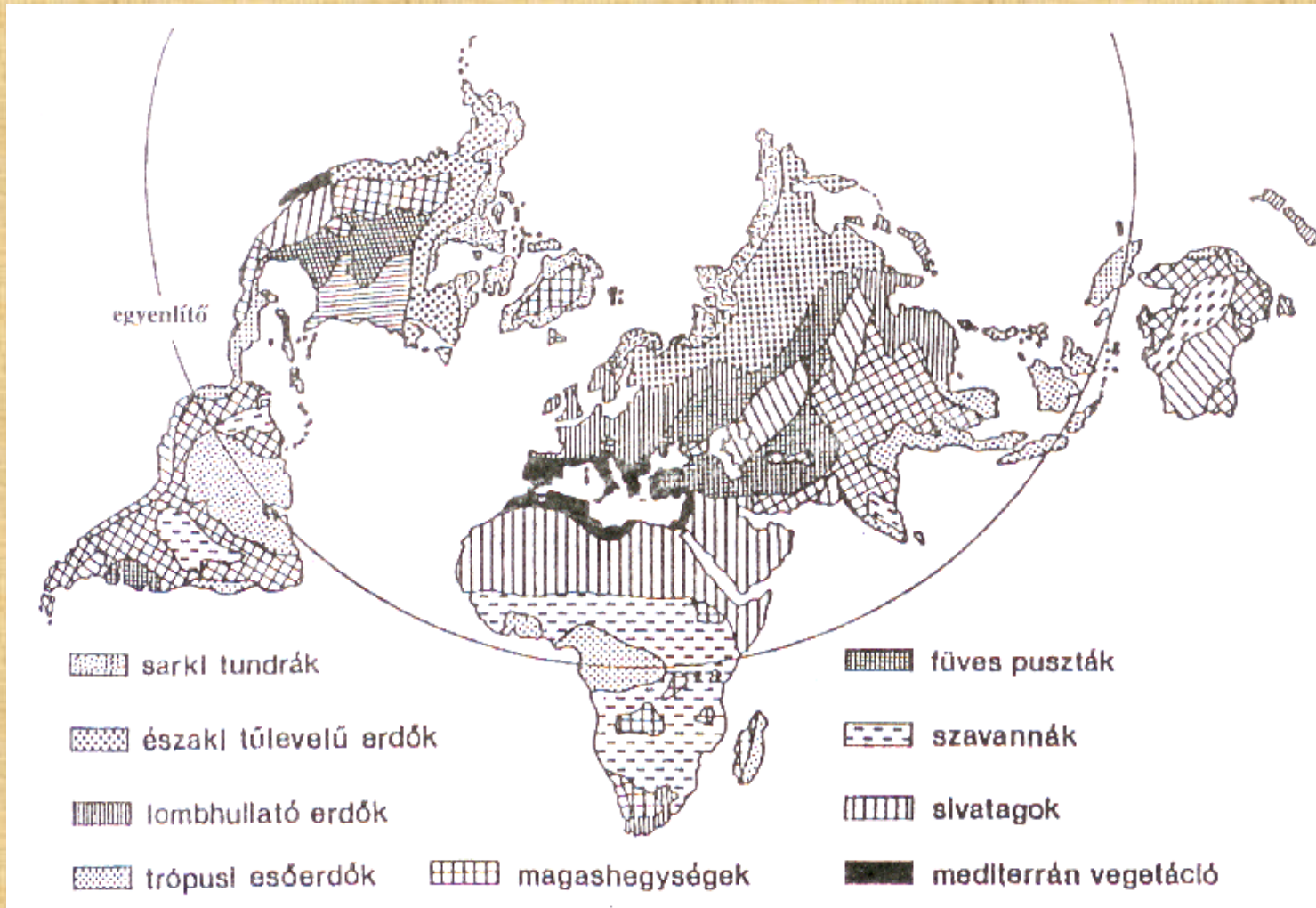
a, Tundra klímaöv

A fagyott talaj nyáron 3-4 hónapra felenged.

Növényzet: törpe cserjék vagy csak mohák-zuzmók.

b, Az örök fagy zónája

A Föld természet növénytakarója

Talajzónák

Éghajlat	Növényzet	Talaj
Sarkvidéki klímaöv (tundra)	Mohák zuzmók, törpe cserjék	Tundra talajok
Mérsékelten hideg klímatípus	Tülevelű erdők	Podzol talajok
Mérsékelten hűvös, nedves klíma	Lombhullató erdők	Barna erdőtalajok
Mérsékelten hűvös, száraz klíma	Füves puszták Száraz füves puszták	Csernozjom talajok Gesztenyebarna talajok
Mediterrán és nedves szubtrópusi klíma		
Száraz sivatagi és félsivatagi klíma	Sivatagi illetve félsivatagi növényzet	Sivatagi és félsivatagi világos növényzet
Szavannák	Magasnövésű fű facsoportokkal	*Plintitek (régi neve: lateritek)
Trópusi klímaöv	Trópusi lombhullató erdők	Trópusi plintitek
Egyenlítői klímaöv	Trópusi esőerdők	Plintitek

* A Plintitek erősen mállott, vas- és alumíniumoxidban gazdag, vörösszínű talajok

Összefüggések a klíma, növényzet és az előforduló talajtípusok között

KLÍMA

NÖVÉNYZET

TALAJ

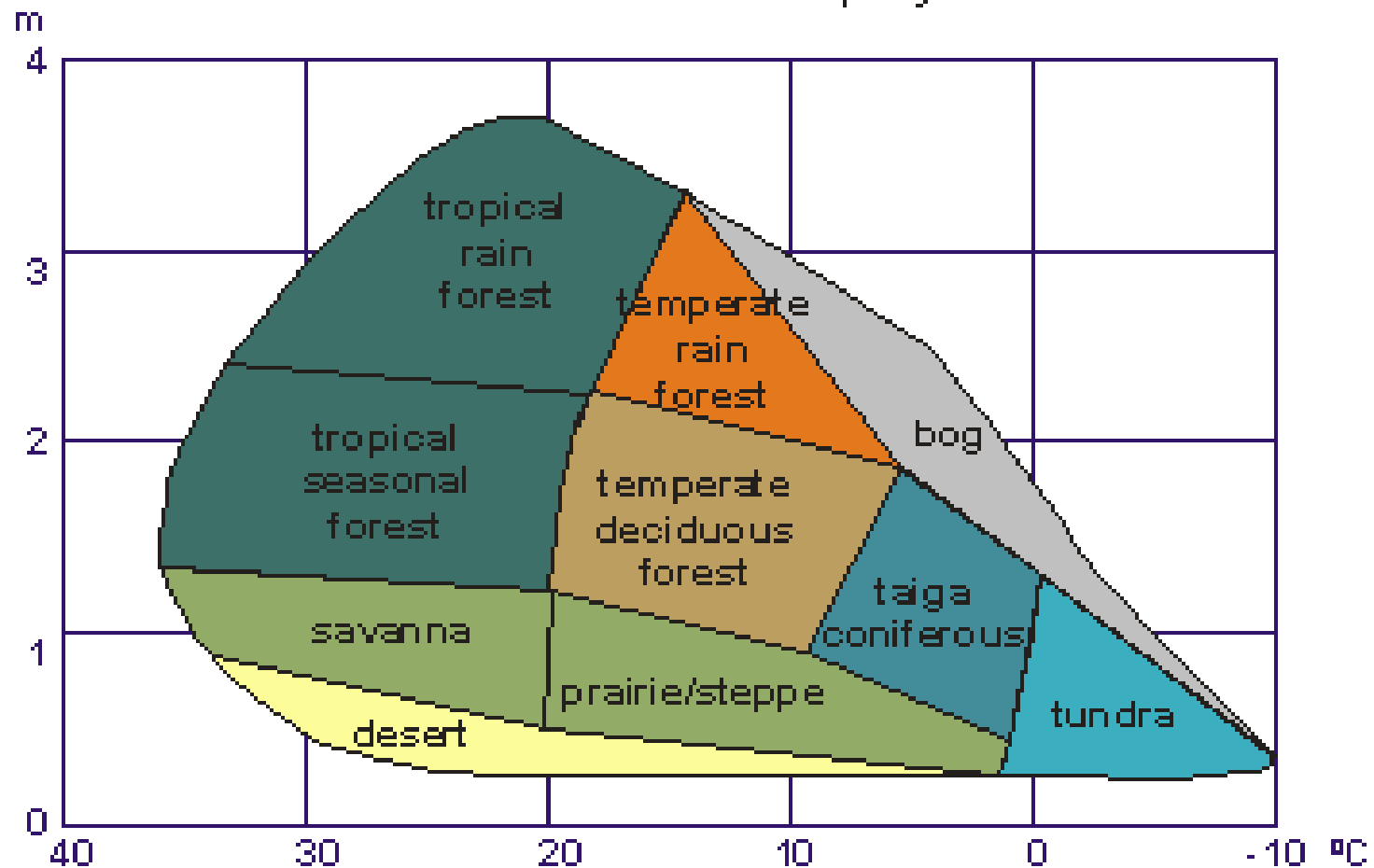
2. Klímazóna-növényi formáció-talaj

- Zonális talaj: a klímaövre jellemző növényi formáció alatt alakult ki.
- Intrazonális talaj: a növényzet vagy az éghajlat hatása nem tud érvényre jutni.
- Azonális: az éghajlat és a növényzet hatását nem lehet felismerni.

soil types and vegetation in relation to temperature and moisture

Horizontal: temperature in degrees C

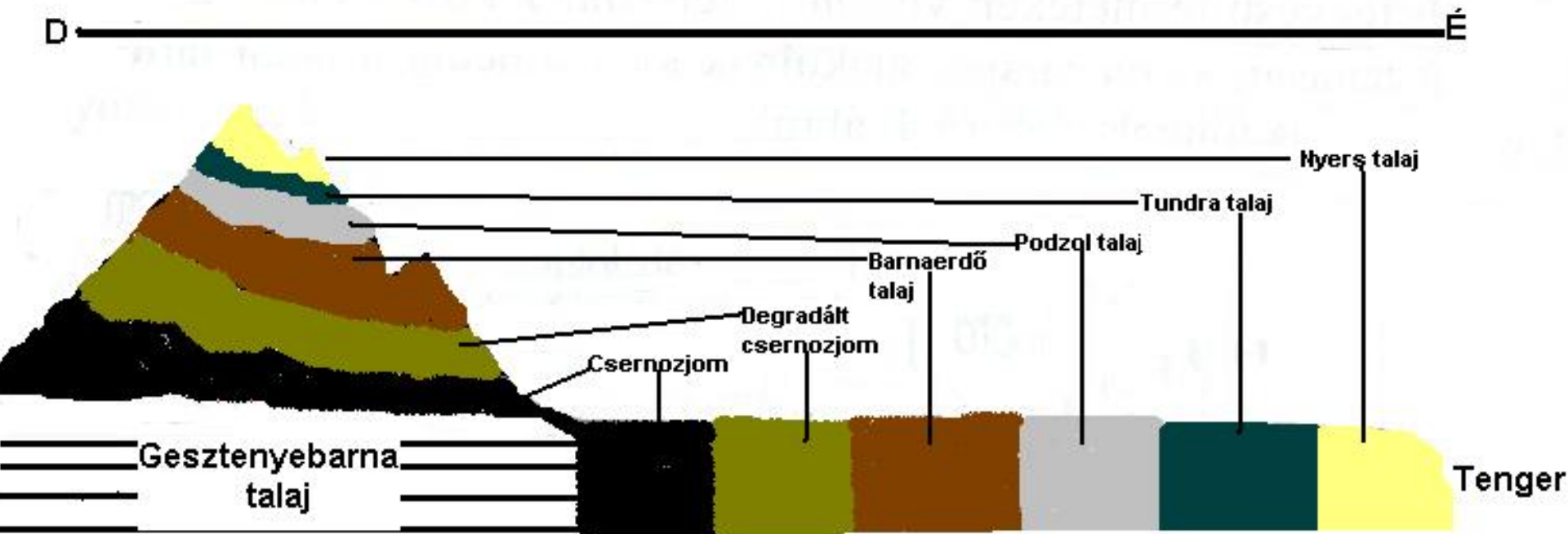
Vertical: rainfall in metres per year

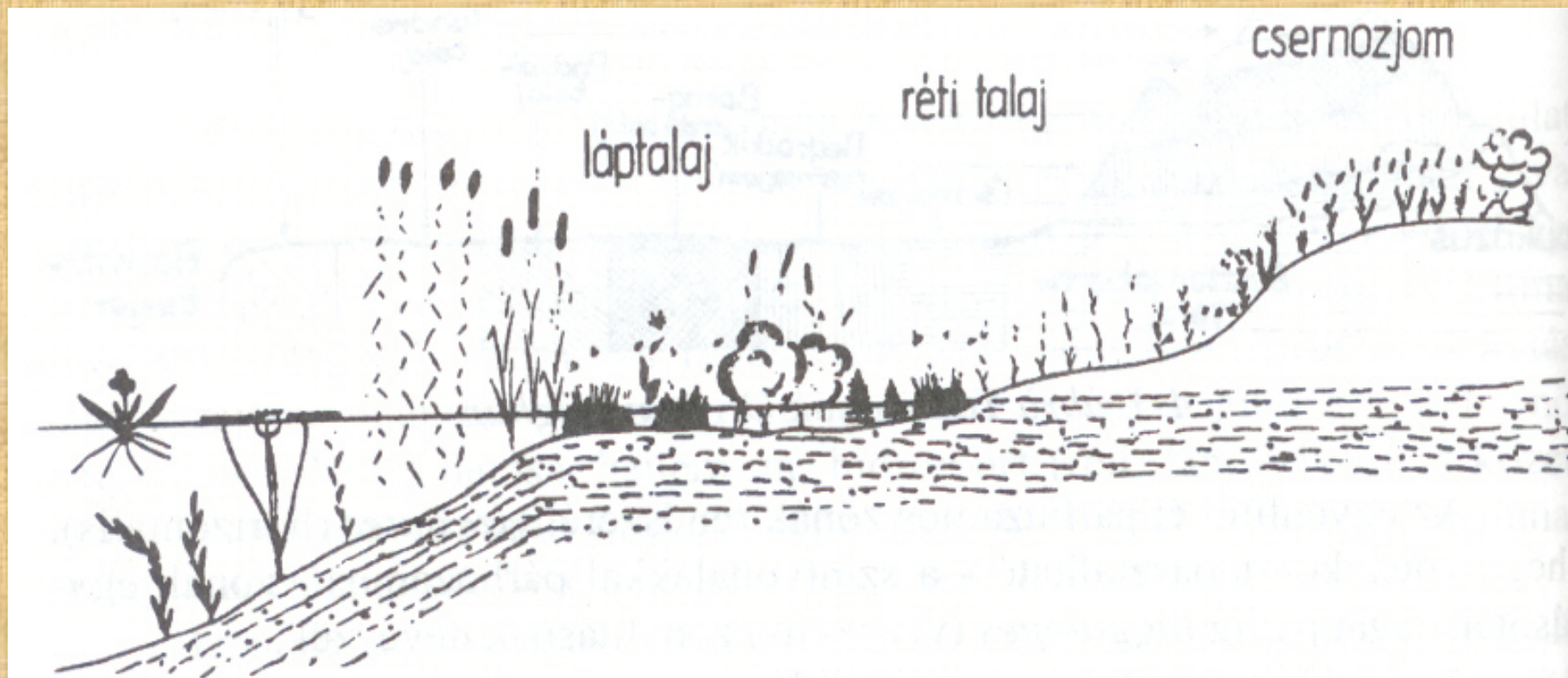
3. Domborzat

- Makrorelief
- Mezőrelief
- Mikrorelief

Talajzónák (makrorelief)

A mezorelief hatása a talajképződésre

3. Mikrorelief

- A csapadék felszíni eloszlását módosítja, mert csupán néhány dm-es különbségek vannak a felszínen.
- Rétiesedés, szikesedés, erózió (patkásodás)

4. Talajképző kőzet

- Ugyanolyan kőzeten egymástól eltérő, illetve különböző minőségű alapkőzeten genetikailag azonos talajtípusok képződhetnek.
- Az alapkőzet csak módosítja az éghajlat és a növényi formáció hatását.
- Azokat a talajokat amelyek tulajdonságai erősen függenek a talajképző kőzettől, litomorf talajoknak nevezzük.

5. A talajok kora

- A talajok képződéséhez hosszú időre van szükség és az idősebb talajokon a talajképző tényezők hatása jobban érvényesül.
- A talajképződés kezdete óta eltelt években kifejezett időt az adott talaj abszolút korának nevezzük.
- Azonos abszolút korú talajok fejlődési állapota a gyorsító vagy késleltető tényezők hatásaként eltérő lehet. Vagyis eltérhet a talajok relatív kora.

6. Az emberi tevékenység hatása

- Az emberi beavatkozás hatása a társadalom fejlettségével arányos
- Termékenység növelése vagy csökkentése
- Tereprendezés, lecsapolás, öntözés, műtrágyázás, folyószabályozás, stb.